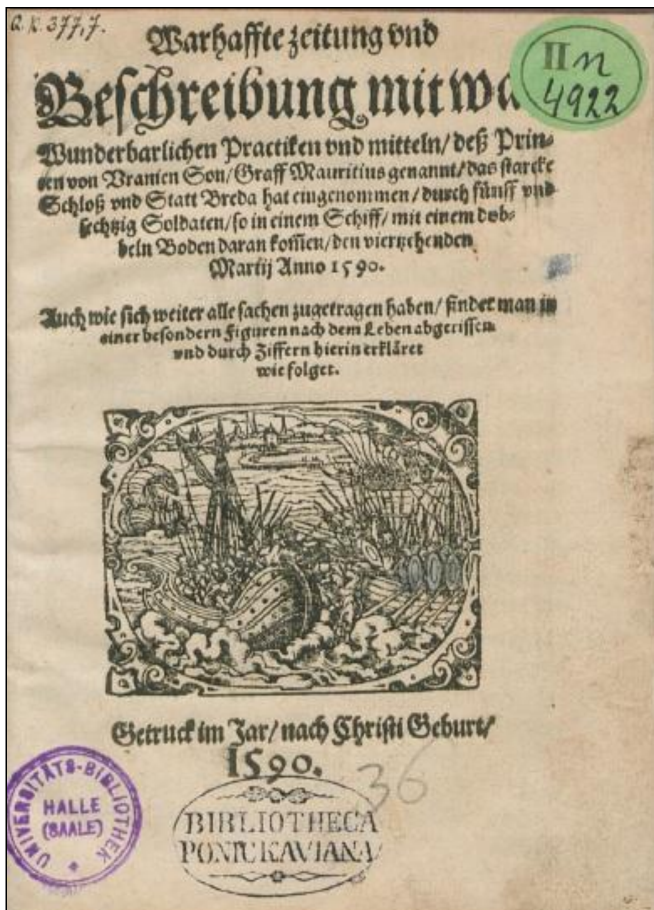

ANONYMUS

WARHAFFTE ZEITUNG

WAARACHTIG VERSLAG

1 5 9 0

vertaling:

Ruud Muschter
∴

Groningen

muschter@home.nl
www.archive.org

20 september 2017

INHOUD

BRON

1590

http://www.zvdd.de/dms/load/met/?PPN=urn%3Anbn%3Ade%3Agbv%3A3%3A1-433756

http://digitale.bibliothek.uni-halle.de/urn/urn:nbn:de:gbv:3:1-433756

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt

INLEIDING VAN DE VERTALER

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog, toen Nederland onder het juk van de Spaanse overheersing zuchtte, vond een zeer listige inval van de stad Breda plaats, door slechts vijfenzestig soldaten, onder leiding van prins Maurits. Dit vlugschrift doet er verslag van.

Opmerkelijk is, dat in dit document andere jaartallen worden gegeven dan bijvoorbeeld op Wikipedia. Zo zou de feitelijk inval volgens de auteur hebben plaatsgevonden op 14 maart 1590 (elders noemt hij overigens 10 maart 1590), terwijl Wikipedia 4 maart 1590 vermeldt.

Na de bevrijding is Breda later nogmaals ingenomen door de Spanjaarden.

Helaas zijn de genummerde kaarten waarnaar de tekst van het origineel verwijst, niet bij het document gevoegd, zodat ons een impressie van wat er gebeurd is, helaas onthouden wordt.

Ruud Muschter

HET OMSLAG

Warhaffte zeitung vnd
Beschreibung mit was
Wunderbarlichen Practiken vnd mitteln / desz Princen von Uranien Son / Graff Mauritius genannt / das starcke Schlosz vnd Statt Breda hat eingenommen / durch fünff vnd sechtzig Soldaten / so in einem Schiff / mit einem dobbeln Boden daran komen /
den viertzehenden
Martij Anno 1590.

Auch wie sich weiter alle sachen zugetragen haben / findet man in
einer besondern figuren nach dem Leben abgerissen
vnd durch Ziffern hierin erkläret
wie folget.

Getruck im Jar / nach Christi Geburt /
1590.

- - -

Waarachtig verslag en
beschrijving van de
wonderbaarlijke praktijken en middelen waarmede de zoon van de
prins van Oranje, graaf Maurits genaamd, het sterke slot en de stad
Breda heeft ingenomen met vijfenzestig soldaten,
die in een schip met een dubbele bodem daar zijn
aangekomen op de veertiende
maart in het jaar 1590.

Ook hoe zich verder alle kwesties hebben toegedragen,
vindt men in een bijzondere afbeelding naar het
leven weergegeven en door cijfers hierin
toegelicht, als volgt.

Gedrukt in het jaar na Christus' geboorte
1590.

DE TEKST

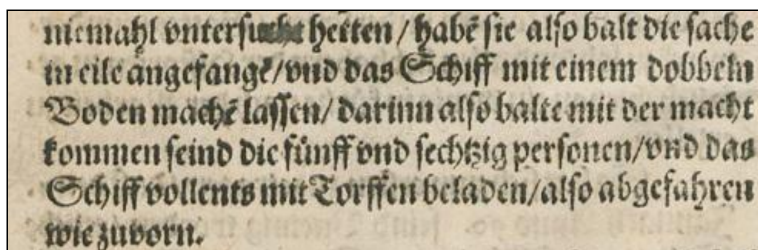
Waarachtig verslag en beschrijving van de wonderbaarlijke praktijken en middelen waarmede de zoon van de prins van Oranje, graaf Maurits genaamd, het sterke slot en de stad Breda heeft ingenomen met vijfenzestig soldaten, die in een schip met een dubbele bodem daar zijn aangekomen op de tiende[1] maart in het jaar 1590.

Zoals dan onderscheidenlijk gesproken wordt over de wonderbaarlijke inname van het sterke slot en de stad Breda, en ook over haar vele vijanden, die nog niet kunnen geloven dat het op deze wijze met zo weinig volk heeft kunnen geschieden - die niet anders zijn dan degenen die niet kunnen begrijpen dat God net zoveel macht heeft om te helpen met weinigen als met velen -, zo heb ik het niet kunnen nalaten om Gods wonderwerk te loven, en alle liefhebbers der geschiedenis een genoegen te doen door hiervan een weinig, kort, naar waarheid te vertellen.

Zo heeft zich ten eerste toegedragen, dat op de 4e januari 1590 diverse soldaten van de koning van Spanje in Geertruidenberg onenigheid hebben gekregen, en aldus door gekijf en getwist zijn overgelopen naar de Staten van Holland, waarna men bovendien al hun namen te Geertruidenberg aan de galg heeft geslagen. Hierom hebben zij alle middelen gezocht om wederom afbreuk te doen aan hun vijanden. Toen nu degenen van Breda aan de Hollanders verzochten om met licenties verscheidene schepen met turf te verkrijgen - dat is een soort aarde die men verbrandt in plaats van hout, want het hout was daar door de langdurige winter zeer duur -, heeft graaf Maurits dat ten gunste van hen van Breda willen toestaan.

[1] Opmerkelijk. Op het omslag staat als datum 14 maart genoemd, terwijl in de tekst zelf, die deels de tekst van het omslag herhaalt, gesproken wordt over 10 maart.

Ondertussen heeft graaf Maurits de schipper[2], die al vaker degenen van Breda de zojuist genoemde turf had gebracht, en dus goed met hen van Breda bekend was, bij zich laten komen en hem alle bijzonderheden aangeduid die hij van plan was, en hoeveel soldaten hij voor deze aanslag paraat had. Daarop was deze schipper spoedig tevreden, want hij was zich ervan bewust dat hij dikwijls daar naartoe was gevaren en zij[3] hem nimmer onderzocht hadden. Aldus hebben zij[4] spoedig de kwestie met

niemahl vntersucht hetten / habē sie also balt die sache
in eile angefangē / vnd das Schiff mit einem dobbeln
Boden machē lassen / darinn also balte mit der macht
kommen seind die fünff vnd sechtzig personen / vnd das
Schiff vollents mit Torffen beladen / also abgefahren
wie zuvorn.

spoed aangevat en het schip met een dubbele bodem laten maken. Daarin zijn aldus spoedig met de macht de vijfenzestig personen gekomen, en is het schip volgeladen met turf, en zo afgevaren als eerder.

Toen hij nu bij de stad met zijn schip was aangekomen op vastenavond[5], heeft men voor hem de slagboom in het water opengedaan, en hem aldus in de namiddag zonder onderzoek[6] net als eerder het kasteel in laten varen (nr. 1)[7]. De dienaren van het kasteel vingen spoedig aan, het schip te ontladen, wat dan

2 Het betreft Adriaen van Bergen, die zich eerst versliep voor zijn afspraak, en zich vervolgens geheel zou hebben teruggetrokken uit de affaire. In dit verslag echter lijkt dit anders te zijn gelopen.

3 Lees: de Spanjaarden.

4 Lees: prins Maurits c.s.

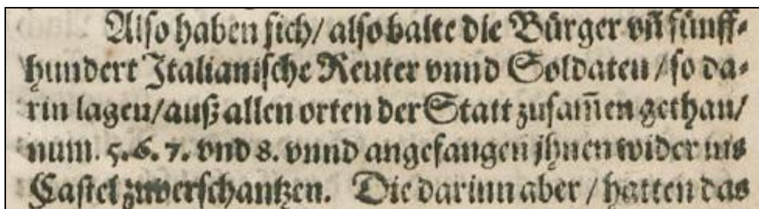
5 “Fasznacht”. Onduidelijk, aangezien dit een bepaalde periode omvat.

6 “on visitatio”.

7 De afbeeldingen die nu genoemd gaan worden, zitten niet bij dit document.

de verborgen soldaten niet goed beviel. Want het had niet veel gescheeld, of men was tot aan de soldaten gekomen. De schipper, die ook zeer benauwd was, bracht zoveel teweeg als dat hij de arbeiders of dienaren naar het bier leidde, en hen daar liet blijven zitten om te drinken, totdat de avond viel.

Toen het nu rond twaalf uur in de nacht was, zijn de soldaten tevoorschijn gekropen en hebben de schildwacht, alsmede hen die in de kasteeltuin of het wachthuis werden aangetroffen, met spoed omgebracht, en hen eerst gevangen genomen, zoals bij de nrs. 2, 3 en 4 te zien is. De burgers die het geschreeuw hoorden, meenden niet anders, dan dat de soldaten vastenavond hielden tot in de morgenstond, toen zij het gewaarwerden.

Also haben sich/ alsobalte die Bürger vñ fünff-
hundert Italianische Reuter vnnd Soldaten / so da-
rin lagen/ auß allen orten der Statt zusam̃en gethan/
num. 5.6.7. vnd 8. vnnd angefangen jhnen wider im
Castel zuverschantzen. Die darinn aber / hatten das

Zo hebben zich spoedig de burgers en vijfhonderd Italiaanse ruiters en soldaten die daarin lagen, uit alle oorden van de stad verzameld (nrs. 5, 6, 7 en 8) en zijn begonnen zich wederom in het kasteel te verschansen. Die zich daarin bevonden, hebben echter het geschut tegen de stad gericht. Middelerwijl is graaf Maurits zelf, samen met de graaf Von Hohenloch, met drieduizend goede soldaten het slot ingekomen (nrs. 9 en 10). Direct heeft hij een trommelslager[8] de stad in gestuurd en hun laten informeren, dat wanneer zij zich goedschiks wilden overgeven, hij[9] niemand - omdat het zijn erfstad was - iets aan den lijve zou laten wedervaren, en ook zonder enige schade voor de ruiters en voetknechten in hun aftocht zou bewilligen.

[8] Vermoedelijk is hiermee een heraut bedoeld.
[9] Lees: prins Maurits.

Hierop hebben degenen van de stad geen betere handelwijze geweten, dan met dat verdrag in te stemmen. Hierop heeft graaf Maurits zijn hoogste luitenants met diverse soldaten de stad in gestuurd (nr. 11) en met hen op 4 maart, stilo veteri[10], het verdrag gemaakt dat de burgers en soldaten lijf en goed zouden behouden, doch voor hun rantsoen veertig maal duizend gulden moesten geven. Ook heeft men de ruiters en voetknechten die niet begeerden te dienen, met hun paarden en uitrustingen vrij laten uitrijden (nrs. 12 en 13). Hierna heeft men niet lang verzuimd om de stad en het slot genoegzaam met proviand via het gegraven water te verzorgen, zoals in nr. 14 te zien is. Ook heeft graaf Maurits strak laten uitroepen, dat men geen monniken, papen of andere geestelijke personen mocht beledigen. Men moest daarentegen de religieuze vrede benutten, en aan de katholieken twee kapellen geven. Daarin zijn spoedig twee van graaf Maurits' soldaten gekomen, die zich bij de monniken goedwillig hebben overgegeven. De graaf heeft hen bij zich laten brengen en spoedig daarop laten doodschieten. Ook zijn in dit slot zeventienduizend gouden pistoletten gevonden, en ook veel schoon, wit linnengoed en kostelijke kledij. Tevens duizend nieuwe ruitergewaden die met zilveren passamenten[11] omzoomd waren. Deze heeft graaf Maurits onder de ruiters die in Breda lagen, uitgedeeld. Tevens is de schipper die het schip de stad in had gebracht, tot schout[12] van de stad gemaakt. En alle anderen die met de schipper innamen, zijn spoedig allen met driehonderd gulden vereerd geworden, met ieder jaar honderd gulden zolang als zij zouden leven, naast hun bezoldiging. Dat zij aldus in het kort en historisch gezien, voor

[10] Ergens tijdens de Tachtigjarige Oorlog ging de tijdrekening over van de Juliaanse in de Gregoriaanse kalender. Dat gaf door heel Nederland problemen, want de invoering was niet overal gelijk. Met 'stilo veteri' duidde men dan aan, dat men nog de oude tijdrekening hanteerde (of met 'stilo novo' de nieuwe).
[11] Kaders waarin geborduurd wordt.
[12] "Schultheisz".

dit keer naar waarheid gezegd, over de gelukkig inname
van de stad Breda. God de almachtige verlene ons
verder, wat voor ons nuttig en zalig is
naar lijf en ziel.
AMEN.